

UČITELJSKI TOVARIŠ.

Glasiło

„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani.“

Izdavatelj in urednik:

Andrej Žumer,

mestni učitelj in c. kr. okrajni šolski nadzornik.

Št. 8.

Ljubljana, 15. mal. travna 1890.

XXX. leto.

Vsebina: — z —: Navod učitelju pri pisalnem pouku. — A. Leban — Komen: Pripovedke v ljudski šoli. — Melanija Sittigova — Smlednik: Vzgojila zoper surovost. — L. Stiasny — Kamnik: Nekaj črtic iz šolskega življenja v Kamniku v minolih stoletjih. — Ivo Trošt — Razdrto: „Prazen strah“. — J. Marn: Knjiga Slovenska. — Ukazi in odredbe šolskih oblastev. — Književnost. — Vprašanja in odgovori. — Dopisi: Z Goriškega. — Iz Čemšenika. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva.

Navod učitelju pri pisalnem pouku.

Dandanes sicer lepa pisava nima več tiste veljave kakor nekaj; vendar vsikdar naj se piše razločno, kajti nerazločna pisava ni nikdar znamenje velike, ampak napačne izobraženosti. V novejšem času pa celo iz posamnih potez v pisavi ugibajo značaj pisalčev.

Pisava sleharnega učenca bodi vedno razločna, priprosta, nepretrgana in dopadljiva.

Da je pisava razločna, ne smemo pri črkah pogrešati nikake pike, črtice, kljuke ali zanke; tudi debelejšje črte se morajo ločiti od tanjših. Črke morajo imeti vzporedno ležo in sicer znaša pravilna leža 55° na desno. Črke pa morajo biti med seboj tudi v pravem razmerju gledé na velikost. V tem oziru moramo vedno črke vleči od črte do črte, kakor jih imamo v pisankah. Pa tudi na enak pritisek in jednako oddaljenost moramo paziti.

Pisava mora biti vedno priprosta, in vsled tega moramo pri pisanju vse umetne,

nepotrebne zavijače vselej izpuščati. S tem tudi prihranimo mnogo časa.

Pri pisanju mora učitelj posebno paziti na ležo zvezkov, rok in života, kakor tudi na držanje prstov in peresa. Pa tudi na tem je mnogo ležeče, kakšen je popir in kakšno pero. Ako pišejo učenci na tablice, morajo jih pogostoma brisati s slano vodo ter paziti, da ne razpokajo. To se zgodi, ako mokre suše pri peči ali na solnci, ali pa razpokajo, ko jim padajo na tla, če so kamenite. Pisala in svinčniki ne smejo biti prekratki, peresa pa ne preostra in pretrda. Tudi učitelj mora imeti lepo črno, gladko tablo in dobro kredo. Predno učenci pišejo črke na tablico ali popir, naj jih poskušajo s prstom v zraku posnemati. Učitelj jih mora z doslednim postopanjem navaditi pravilnemu sedenju in držanju života. Otrok se mora pri sedenju ravno držati in ne naprej. Nogé morajo biti skupaj in trdno na tléh. Prsi se ne smejo upogniti ali pritiskati na klop. Pleč učenci ne smejo držati po strani. Učenec mora tako sedeti, da pregleda učiteljevo in svojo pisavo,

ne da bi moral premikati život. Levo roko položi vzporedno ob rob klopi ter s prsti drži tablico ali pisanko. Tu slôni tudi teža života. Desno roko položi na klop do srede komolca tako, da jo more premikati od leve na desno. Palec, kazalec in sredinec držé skoraj iztegnjeni pero. Na prstanci in mezinci počivaj roka. Nikdar ne smejo učenci s skrčenimi prsti držati peresa. — Učitelj mora precej od začetka in s posebno vztrajnostjo paziti, da učenci vse njegove ukaze izpolnjujejo natanko, drugače trpi pisava in zdravje učencev. Najbolje je, ako se vse to vrši na povelje. Na prvo znamenje n. pr. j e d n a — sédejo učenci pravilno, na d v e — položé pravilno zvezke pred sé, na t r i — pri mejo pisala ali peresa, na š t i r i — prično šele pisati.

Kakor pri risanju tako so tudi pri pisanju jako merodajni naravni darovi učencev in sicer v prvi vrsti roka in oko, potem pa tudi nagib k redu, pravilnosti, snažnosti in lepoti; napósled sevêda tudi dobra volja in vztrajnost.

Najvažnejši činitelj pri tem pouku je pa učitelj. Glavna spretnost mu mora biti, da v trenutku pregleda vse svoje učence; druga pa, da je njegova pisava, vsaj po obliki, če tudi ne po dovršenosti — vzorna. Vestnost, natančnost in čut za lepoto ga morajo pri pouku voditi. Akoravno prijazen, vendar mora biti tudi vedno strogo-dosleden; kajti čim ostrejšje je strahovanje in čim krajše povelje, tem krajša je uporaba časa in tem večja poslušnost.

Ako deluje na šoli več učiteljev, potem je neobhodno potrebna jedinstvo gledé na oblike in na návod. Ako tega ni, potem ni pravega reda in tudi ne pravega uspeha. Prav dobro pravi slavni Kellner: „Ni bolj žalostnega pouka v ljudski šoli, nego lepopisje, ako se mehanično poučuje“.

Jako važno je tudi narekovalno pisanje, kajti s tem šele v resnici uvedemo skupni pouk v šolo. S tem uvedemo duh in življenje, red in strah med učence. Vzgojna načela stopijo tu posebno v veljavo, kajti boljši učenci se zadržujejo, lenuhi pa vzpod-

bujajo; saj mora vsak delati in vsi jedno in isto, učitelj pa ima nadzorstvo čez vse. Posebno dober sad rodi ta metoda na nižji in srednji stopinji. Návod za to metodo je tá: Učitelj šteje pri sleharni črki vse tanke poteze z 1, vse debele pa z 2, ali pa ukazuje „gori, doli“; najbolj v navadi pa je štev vseh potez s številkami 1, 2, 3, 4 itd. V začetku šteje učitelj ter piše tudi sam na tablo, pozneje samo šteje in učenci pišejo, napósled pa štejejo posamni učenci, pišejo pa vsi. Tako n. pr. učitelj napiše na tablo črko i ter pokaže, da je sestavljena iz tanke črte gori, debele doli, kljuka spodaj in pike na vrhu. Nato učitelj piše sam nekoliko časa na tablo potem pa s prstom po zraku: „Tenka črta gori, debela doli, kljuka spodaj, na vrhu pika!“ Učenci pišejo za njim v zvezke. Sedaj opomni učitelj učence, da bode črkinde dele štel in sicer 1, 2, 3, 4. Učenci zopet pišejo po štetji. Potem pokliče učitelj zdaj tega, zdaj ónega učenca, ki šteje tako, kakor prej učitelj ter piše sam in součenci na povelje ž njim.

Ta metoda posebno pospešuje vzdrževanje reda pri pisanju, poleg tega pa učenci natančno spoznavajo sestavo in obliko črk. Popravljanje učitelj izvršuj vedno z vsem razredom, ne pa s posamnimi učenci v zvezkih.

Na najnižji stopinji učenci tudi morejo pisati v zvezke po tiskanih, n. pr. višnjevih predpisih. S tem se privadi roka in oko pravilni leži istotako, kakor na vrt vsajeno drevesce privezanemu kolu. Pozneje seveda je treba samostojnosti. Učenci naj se privadijo ne le na tri črte pisati, ampak tudi na jedno. Na višji stopinji morajo tudi znati sami črke razdeliti v svoje prvotne dele ter jih ustno opisati, s početkom po predpisu, pozneje tudi na pamet.

Vsikdar naj pa učitelj na šolsko tablo ali v šolarske zvezke piše vzorno in vzgledno! Poleg tega mora tudi še imeti veliko potrpljenja in vztrajnosti. Učitelj naj tudi dosledno pazi na to, da bodo učenci v šoli v vse zvezke lepo pisali, naj si bode torej lepopisje, pravopisje, spisje ali računstvo. Bolje je malo pisati, a lepo, nego mnogo a zani-

kar no! Hitro in lepo pisanje naj pride samo ob sebi. Za lepopisje nenadarjeni učenci se vender z lahkoto privadijo razločni pisavi, katero more brati vsakdo. V tem oziru je napravil Niebuhr prav dobro opazko z besedami: „Das Absenden eines schlecht geschriebenen Briefes ist eine so unverschämte Handlung, wie ich nur irgend eine weiss“.

Učitelj ne sme tudi le grajati pisave učencev, marveč jim skupno na tablo kazati, kako se lahko varujejo napak. Vzorna učiteljeva pisava je najboljša metoda.

Kakor pri vsakem pouku, tako je tudi pri tem zelo važno, da učitelj napreduje od lažjega k težjemu, ne pa po abecednem redu. Pri slovenski pisavi v to svrho priporočamo naslednjo razvrstitev in sicer male črke: i, u, n, m, r, v (w), z, ž; e, l, b, c, č, o, a, t, d; p, j, g, (q, y); h, k, f; s, š. Pisava bodi v začetku vedno velika, kajti drugače ni razločna, torej tudi ne lepa. Na najnižji stopinji je seveda pisanje v zvezi z branjem. Kadar učenci pričnejo s črnilom pisati, poskušajo naj v začetku rahlo s suhim peresom, kajti drugače preveč pritiskajo in mažejo, ker so se s kamenitim pisalom navadili tako. Snažnost je tu jako važna. — Potem pa se more pričeti z narekovalnim pisanjem, katero smo prej natančneje razložili. Točnost in strogost je tu glavna stvar. Ako tu učitelj preveč prizanaša, potem postanejo učenci zanikarni.

Pri velikih črkah svetujemo sledeči vzpored: U, (Y), Z, Ž; I, J, H, K; V, (W), A, N, M; P, R, B, T, F; C, Č, G, Q, O, S,

Š, L, E; D.*) Posamne črke treba je v razne poteze razdeliti. Pozneje treba učitelju paziti tudi na to, da so posamne črke in tudi črte jednako narazen. Končno pišejo učenci po predpisih. Važno je tudi pisanje števil, v začetku seveda v naravni vrsti, pri lepopisji pa n. pr. v sledečem redu: 1, 4, 7, 6, 0, 9, 5, 2, 8, 3.

Na večrazrednicah vadimo tudi nemško pisavo na enak način.*) Učitelj naj vedno pazi, da je vse pisanje v šoli lepopisje. Tudi pisava na jedni črti ali na podkladku mora biti lepa, ako je tudi manjša.

Na meščanskih šolah učimo učence še okrogle (ronde-) pisave in lapidarne.

Za rondpisanje imamo posebna peresa in posebno liniaturo. Zvezke morajo učenci vedno ravno držati pred seboj, peresa pa po konci ter ne ž njimi pritiskati. Za posamne črke je treba posebnih predvaj, to so razne črte in kljuke. Učenci najprej pišejo po učiteljevem navodu s šolske table, potem po tiskanih predpisih.

Za lapidarno pisavo potrebujemo ravnila in šestila (cirklja), s katerim najprej napravimo mrežo iz enakih malih kvadratov. Za sleharno črko potrebujemo 7 kvadratov na visokost ter 3, časih 4 na širokost. Črke poteze vlečemo večinoma z ravnilom, prostor med njimi pa zalijemo s črnim tušem. Navadne slovenske velike tiskane črke v naših knjigah imajo to obliko, malo so umetneje sestavljene.

— z —

*) Gledé na obliko črk je poučevanje v pisanji na raznih šolah kaj različno. Za napredovanje v tej stroki pa je jako želeli, da se doseže več jednosti v oblikah. V to svrhu so najbolj priporočati oblike po Fr. Kurandi, katerega predpisna zbirka se dobi v zalogi šolskih knjig na Dunaji za 46 kr. Ured.

Pripovedke v ljudski šoli.

„Dragi otroci! Ako bodete danes prav pridni, mirni in poslušni, povem vam lepo pripovedko;“ ali: „Ako bodete danes glasno, jasno in v celih stavkih odgovarjali, povem vam konci pouka lepo zgodbico“. — Jako

dobro bodo vplivale take besede na šolsko mladino. Takoj je v šolski sobi vse tiho, otroci mirno sedé, pazno poslušajo vsako učiteljevo besedo. Vse se vrši v najlepšem redu.

Ako bi nemirnež hotel kaliti šolski mir, zadostuje učiteljeva opomnja, da ne bode povedal pripovedke in takoj se umiri naga-jivi deček.

Vprašamo: Kaj in kako naj učitelj pri-poveduje? — Temu vprašanju ne bodem na dolgo in široko odgovarjal, ker so nam o tem pedagogični klasiki zadosti spisali. Na-vedem pa besede pedagoga, ki pravi: „Imamo pravljice, ki so pravi biseri svoje vrste. Pri-povedujejo se v predilnicah in ogljarnicah. Da si takih pravljic nabere, bodi učitelju skrb“. —

Sicer moram poudarjati, da ni baš lahko „dobro pripovedovati“, kajti v to je treba dosti vaje. Najbolj vpliva pripovedka na mla-dino, ako je posneta iz otroškega nazornega okrožja. Učitelj mora znati mladini nazorno pripovedovati. Hočeš li, da kaka pripovedka pri otrocih doseže svoj namen, moraš jo znati na primernem mestu uvrstiti pouku, a tako, da se ne bode znalo, da si to navlašče storil. Mora pa biti pripovedka taka, da ugaja du-ševnim potrebam mladih poslušalcev. Vrh u tega naj nosi na sebi pečat notranje resnič-nosti. Dejanja naj se vrsté drugo za drugim jasno in redno. Učitelj pripoveduj lahko, raz-ločno in takó, da ga bodo otroci lahko umeli.

Napósled kaži po svojem glasu in kretanji, da čutiš in se živo zanimaš za pripovedko. Tako naj učitelj vzgled hudobnosti, lažnivosti, sleparstva, zvijače, hudobije, nepokorščine, prevare itd. pripoveduje, da se mu bode vi-delo, da taka zlá zaničuje, da je radi njih nejevoljen, žalosten, potr. Nasprotno naj pri-povedke o srčni milini, odkritosrčnosti, pra-vicoljubnosti, krotkosti, pridnosti itd. pripo-veduje z živim odobravanjem in spoštljivo-veselo, z občudovanjem.

Baš to nam potrjuje Rückert, reki:

„Lass auf dich etwas rechten Eindruck machen,
So wirst du schnell den rechten Ausdruck finden;
Und kannst du nur den rechten Ausdruck finden,
So wirst du schnell den rechten Eindruck machen.“

Mladini moramo večkrat kaj pripove-dovati in sicer kaj zanimivega. Ona nam bode zbog tega udanejša in hvaležnejša. Otrok ljubi onega, ki mu napravlja veselje in za-bavo; zato bode mladina potem mirna in po-slušna ter disciplina izborna. Pozornejši bodo vsled tega otroci tudi pri drugih predmetih.

Tako se bodo uresničile Diesterwegove besede: „Der Blick der Schüler folge dem Lehrer, wie der Trabant der Sonne“. —

In da bi se tako zgodilo: Pomozi Bog!

A. Leban — Komen.

Vzgojila zoper surovost.

Kdor motri našo šolsko mladino, po-sebno na kmetih, zapazil bode dostikrat v njé vedenji prav neprimerno surovost in ne-otesanost. Ta surovost ima svoj izvor v ne-dostatku нравstvene omike. Otroku srce izo-bražati, vzgajati v njem nežno čutenje je pač naloga, ki spada posebno v področje rodi-teljev. Ker pa je namen šole v prvi vrsti vzgoja, v drugi šele pouk, podvzati se mora učitelj, da odpravi kolikor toliko hudi ta nedostatek.

Vsak spretui zdravnik odstrani pri bol-niku najprej vzrok bolezni Tako naj stori tudi duševni zdravnik — vzgojevatelj. Da odstranimo prej navedeni vzrok surovosti,

imamo le jeden glavni pripomoček — нравstveno vzgojo. Učitelj bode rabil torej vsa vzgojila, katera mu šolske razmere sploh dopuščajo. Prvo in najbolj važno vzgojilo pa je pouk. Vsi učni predmeti pač niso, dejali bi, jednake vzgojne moči; najbolj izdaten je v tem oziru jezikovni pouk. Koliko po-rabne snovi, prozaičnih in poetičnih proiz-vodov je že v naših berilih! Koliko bode do-segel učitelj, ki je sam izobražen in rahlo-čuten dovolj, ako jih primerno uporablja! Precej merodajno je v tem oziru, da se be-rila modro izbirajo. Kdor bere n. pr. s svo-jimi učenci nežno Valjavčevo pesmico „Drevó v cvetu“ po zimi, ta je neovržno dokazal, da

nima najmanjšega pedagoškega takta. Spomladi, da ostanemo pri tem primeru, — spomladi, kadar res vse zeleni in cvetè, kadar odmeva po gozdih in logih krasno ptičje petje, obravnavaj se ta pesem! S kratkimi besedami, priprosto in razumno slikaj učitelj učencem svojim prečudno lepoto znova oživiljene prirode; povej jim, kaj čuti njegovo, kaj čuti sploh človeško srce pri takih ganljivih prizorih. In prepričan bodi, učitelj, več si dosegel v tej sami uri, nego vse šolsko leto, če bi bil prav sleharni dan otrokom ponavljal pravila in svarila: „Lepo se vidite!“ — „Slušajte me!“ — „Kdor se tepe, bode kaznovan“ itd.

V tesni zvezi z jezikovnim poukom in tudi jednake, ako ne večje važnosti, je šolsko petje. Nemški pisatelj pravi: „Musica ist eine halbe Disciplin und Zuchtmeisterin, so die Leute gelinder, sanftmütiger, sittsamer und vernünftiger macht“. Te besede označujejo popolnoma nalogo in pomen petja za šolo. Poslušajmo pa še pedagoga Kellerja: „Tritt der Gesangsunterricht mit den übrigen Unterrichtsfächern in eine innige und liebevolle Verbindung, dann erhält er erst wahre Bedeutung, dann wird der Gesang, weil er Leben hat und vom Leben kam, wieder aus der Schule in's Leben herausdringen“. Da, to je važno! Kadar človeku srce prekipi, bodi v žalosti ali v veselji, da mu borna beseda odreče, tedaj izliva svoje misli v pesem. — Kadar je mali učenec dokončal prve svoje abecedne študije, naj izrazi svoje veselje s pesmico: „Sedaj ko znam že brati“. — Kadar prinesóot roci učitelju prvo trobentico, takoj, še tisti dan naj se razlega, klic „Pozdravljena trobentica“. — Kadar novorojena pomlad gozde in loge krasi s čarobno svojo lepoto, da otroku utriplje mlado srce od same radosti in sreče, tedaj naj zapoje: „A, a, a! Pomlad je že prišla!“ Kadar nemila smrt stopi med veselo družbo in pograbi nadejopolno življenje, dogodek, katerega spreten učitelj itak uspešno uporabi, — tedaj naj tolaži učenec svojo boleost z glasovi: „Počivaj nam tovariš mili!“ itd. Tako navadimo svoje otroke, da izražajo svoje no-

tranje čutenje — gorjé in veselje — na primeren način, in upati smemo, da učenec, če stopi v življenje, v veselji ne bode vpil in razsajal, v žalosti ne preklinjal in razgrajal. —

Na ta in podoben način uporabljaj učitelj sploh vse učne predmete, da blaži otrokom srce. Vedno bodi največja njegova skrb, da vzbuja in oživilja v otroku estetično čutenje — živo zavest za vse, kar je lepo in dobro. Človek, kateri se istinito zavé krasote kake lepe pokrajine; človek, kateri resnično občuduje lepoto kakega umotvora, bodisi kipa, slike ali leposlovnega proizvoda, tak človek ne more biti popolnoma hudoben in zanemarjen. Otroka, učenec, v katerem smo oživili estetično čutenje, ne bode se surovo vedel (ne bode n. pr. pljuval, klel, govoril nespodobnih, umazanih besed), ker žali to njegov čut za lepoto.

Podpira pa naj učitelja vedno stroga disciplina, katero navajamo kot drugo prevažno vzgojilo. Pravimo stroga — a ne prestroga — ne tako stroga, da umori in potlači vso otroško lehkomišelnost, vse otročje veselje. „Veselje je nebo, pod katerim raste vse, samo štrup ne“ pravi duhoviti Jean Paul. „Freude, reine Freude, ist ja, vor allem in der Kinderbrust die Grundlage, wie der Quell und Ausgangspunkt alles Guten“, meni Fröbel, iskreni prijatelj nežne mladine. — Ohranimo torej učencem svojim njihovo nedolžno veselost, in obranili smo jih marsikatega pregreška!

Zunanji sad tega učiteljevega prizadevanja bode primerno vedenje mladine v šoli in drugod. — V šoli naj se otroci — tudi kmetski — vedó tako, kakor se vede natančno izobražen človek med izobraženci. Glavna stvar v tem oziru je učiteljev vzgled. Priprost primer naj nam to pojasni. Učenec je poklican k tabli; morda mora iti mimo učitelja ali sošolca. Skoraj gotovo se bode paglavček tako zasukal, da mu pokaže hrbet. Kaj naj učitelj v takem slučaju stori? Mirno naj vstane s svojega sedeža, s prijaznim in uljudnim glasom naj reče: „Tako ni lepo! Glej, tako se bodeš obrnil, če greš mimo koga!“ in sam naj pokaže, kako. — Sploh naj

pa se učitelj v šoli vedno vede dostojno. Saj je že Rimljan Katon dejal: „Za otroka imej največje spoštovanje!“ To spoštovanje pa skazujemo s tem, da dajemo mladini vedno najlepši in res posnemanja vredni vzgled.

Kaj bi opominjali svoje otroke neprenehoma: „Bodi uljuden! — „Pozdravljaj!“ — „Odkrivaj se!“ Dejanski jim rajši pokazimo, kako se je vesti uljudnemu človeku. Prijazno in dostojno občujmo med seboj učitelji, ki skupno delujemo, in bolje bode za nas in učence naše. Laški pregovor pravi:

„Bisogna corregger se stesso, prima di corregger gli altri!“ — „Sebe prej popravlja, potem druge!“

Preverjeni bodimo, da dosti pregreškov in napak svojih učencev sami zakrivimo s svojim nerodnim ali neprimernim vedenjem. Dobro si torej zapomnimo Salzmannov „Symbolum:“

„Vzrok učenčevih napak in pregreškov išči učitelj v sebi!“

Melanija Sittigova — Smlednik.

Nekaj črtic iz šolskega življenja v Kamniku v minolih stoletjih.

c) Krajni šolski nadzorniki.

Vsled šolskega zakona z dné 6. grud. 1774. so se imenovali za vsak kraj, kjer je bila šola, šolski nadzorniki (Schulinspector ali Werbbezirkskommissär). Mestno starešinstvo je imelo pravico predlagati ga, a deželno oblastvo ga je potrdilo. Krajni šolski nadzorniki so se morali ravnati po predpisu, kateri je bil natisnjen v drugem delu od vlade izdane, takrat sloveče metodne knjige (Methodenbuch). Pozneje se je ta predpis izdal v posebni izdaji ter se je glasil tako:

Predpisi za posvetne šolske nadzornike deželskih šol.

Dolžnosti šolskega nadzornika.

I. Šolski nadzornik se mora prepričati o stanju šolskega poslopja ter ga izboljšati ali v dobrem stanu ohraniti.

Šolski nadzornik mora torej:

1. Ako je šolska soba premajhna ali pretamna, pri graščini ali občini posredovati, da jo večjo ali svetlejšo naredi. Isto mora storiti, ako potrebuje učiteljeva soba, katera mora biti vedno od šolske sobe ločena, kakęga popravila.

2. Mora skrbeti, da je v šolski sobi zadostno število klopij, tabla in omara.

3. Ne sme trpeti, da bi učitelj spravljaj v šolski sobi svojo sobno opravo.

4. Mora skrbeti, da se naročē za učence knjige ter da se med ubožne učence zastonj razdelē. Ubožni učenci knjig vender ne smejo domov jemati, ampak jih morajo v šolski omari puščati.

5. Mora skrbeti za potrebno kurjavo.

6. Mora skrbeti, da učitelj dobi uko-vino in druge dohodke.

7. Mora skrbeti, da se ubogi učenci zastonj učē. Braniti mora tudi učitelja, ako mu kdo stori kako krivico.

II. Šolski nadzornik se mora prepričati, ravnā li učitelj vedno po predpisu in v pravo korist učencev. Zato mora gledati:

1. Da se šolski tečaji prično o pravem času, namreč zimski 1. grudna, ako je običajno še poprej, poletni pa prvo nedeljo po Veliki noči.

2. Da učenci v šolo vstopijo takoj v začetku šolskih tečajev ter da se učenci, kateri vstopijo prepozno, silijo zamujene dni po sklepu šole nadomestiti.

3. Da se učitelj ravnā vedno po učnem redu.

4. Da se goji skupno branje in izpraševanje ne le v prvem, ampak tudi v drugem delu berila.

5. Prepričati se mora tudi, kako napredujejo učenci v veroznanstvu, branji, pisanji in številjenji.

6. Mora o tem tudi župniku poročati.

7. Koncem vsacega šolskega polletja mora skrbeti za očitno preizkušnjo, h kateri mora povabiti gospôdo in roditelje.

8. Pri preizkušnji mora prebrati najpridnejše in najzanikarnejše učence.

III. Šolski nadzornik naj pazi na dobro obiskovanje šole. Zato mora paziti:

1. Da učitelj skrbno zabilježuje šolske zamude.

2. Da ima učitelj predpisane knjige.

3. Mora izdelati o času nadzorovanja tabelo o stanji šole ter jo izročiti vizitatorju.

4. Roditelje zanikarnih otrok mora nanzanjati.

IV. Šolski nadzornik naj pazi, je li učitelj spreten, priden ali zanikarn.

Zato mora paziti:

1. Ako se v isti uri, ko nadzoruje v šoli, godi to, kar je predpisano na tiskanem učnem redu, kateri mora biti na steni pribit.

2. Da se učitelj nikdar med poukom s čim drugim ne peča, ali učencem krivično počitnic ne daje.

3. Ne sme trpeti, da bi učitelj učence porabljal med poukom za zvonjenje ali za kak drug opredek.

4. Mora paziti, da učitelja od šole ne odtegujejo pisarije in druga opravila.

5. Mora paziti, da se učitelj ravna po šolskem zakonu.

6. Mora vizitatorju šole, kadar nadzoruje (takrat mora biti vedno navzočen) povedati, kaj bi bilo dobro prenameniti.

7. Ako učitelj umrje ali odide, mora to vizitatorju naznaniti.

Krajni šolski nadzornik je opravljal torej posle sedanjega krajnega šolskega sveta.

Prvi krajni šolski nadzornik je bil za šolo jako vneti Tomaž Jenčič. Dasi je bil kot mestni pisar (sindicus) v mestni službi, čutil se je kot premožen posestnik od mestnega starešinstva neodvisnega. Ostro je opominjal mestne očete, naj izpolnjujejo svoje dolžnosti proti šoli ter jih tudi naznanil deželni oblasti, ako opomini niso koristili. Začetkoma je imel pač lahko stanje, kajti meščani so bili novi šoli naklonjeni. Sčasoma so

se pa množili stroški in ž njim sovražniki nove šole. Služba krajnega šolskega nadzornika je bila častna. Nagrade za to ni nihče užival. L. 1790. se je hotel Tomaž Jenčič okoristiti s tem, da je porabil jedno sobo v šolskem poslopji za svojo izbico. Toda šolski direktor ga je naznanil in deželno oblastvo mu je zaukazalo sobo izprazniti, kajti s tem, da je izbica v šolskem poslopji, redé se le podgane in miši. Tudi se potrebuje ista soba za obrtni razred.

Vender je bila šola v redu do smrti Tomaža Jenčiča leta 1790. Vsa drugačna je postala po njegovi smrti. Njegov naslednik je bil mestni pisar Ignacij Pečnik. Ta je šolo popolnoma zanemarjal ter le kimal mestnemu svetovalstvu. Dohodkov bratovščine sv. Trojice in sv. Lenarta oo. frančiškanom ni izplačeval, krede, gob, knjig ni o pravem času naročeval, da, manjkalo je celo večkrat drv. Zaradi tega se je morala šola večkrat zapreti za več dnij. Deželno oblastvo je večkrat opominjalo krajnega šolskega nadzornika in mestno svetovalstvo. Toda zaman! Deželno oblastvo je napósled pretilo, da bode imenovalo družega krajnega šolskega nadzornika in sicer, ker so Kamničani nekoliko sovražni šoli, nekoliko pa nezmožni za opravljanje takega posla — da bode imenovalo graščinskega oskrbnika na Križi krajnim šolskim nadzornikom. Tudi ta opomin ni koristil. Dné 8. sušca 1792. l. se je morala šola zopet zapreti zaradi pomanjkanja drv. Deželno oblastvo je na to imenovalo graščinskega oskrbnika Frančiška Gallingerja krajnim šolskim nadzornikom v Kamniku. Mestno starešinstvo se je sedaj bridko pritoževalo, da krajni šolski nadzornik ni Kamničan, ko šola Kamničanom provzroči toliko stroškov. Gallinger je imel začetkoma težko stanje. Mestno starešinstvo mu je nagajalo, kolikor je moglo. Toda on se ni ustrašil. Tožil je prejšnjega šolskega nadzornika Pečnika, da je šolska drva požgal ter da se je zaradi njega morala šola zapreti. Mestno starešinstvo je sicer Pečnika zagovarjalo, toda preiskava je obtožbo potrdila. Ker Gallingerju mestno starešinstvo ni hotelo de-

narja dati, založil je takoj začetkoma iz svojega žepa čez 42 gld., za katere se je moral z mestnim svetovalstvom toževati. Prejšnji

red se je vender v šolo sčasoma zopet vrnil in Gallinger je ostal krajni šolski nadzornik čez l. 1797. *L. Stiasný — Kamnik.*

„Prazen strah“.

Praktična obravnava 29. berilnega sestavka v „Drugem Berilu“ na strani 25.

a) Uvod.

Koliko ur ima jeden dan? — (Štiriindvajset). — Ali je tu všeta samo svetloba, kar je je po dnevi? — (Tudi noč). — Kaj delamo navadno po noči? — (Spimo). — Kaj stori dobri otrok prej, predno leže počivati? — (Prekriža se in moli večerno molitev). — Česa prosimo Boga v večerni molitvi? — (Da bi nas ohranil in vsega hudega obvaroval po noči). — Komu se še v ta namen posebno priporočamo? — (Angelju varuhu). — Torej: kdo nas čuva po noči? — (Angelj varuh). — Ako po dnevi nismo Boga žalili z grehom in smo radi slušali, ali se nam je po noči česa bati? — (Ničesar). — Zakaj ne? — (Ker nas čuva Bog in angelj varuh). — Če se nam ni ničesar bati, ali nas more biti po noči strah? — (Ne). — Pregovor pa pravi, da ima noč svojo moč, ali je to res? — (Ni res). — Noč nima svoje moči; le to je njena moč, da je nevarnejša od dneva, ker je običajno temna. Lahko nas kdo napade, da ga niti ne vidimo, lahko pademo sami ali se izpotaknemo, ker nimamo v temi gotove stopinje. Koga le se nam je po noči bati? — (Hudobnega človeka in pa, da se v temi ne poškodujemo). — Ali se nam je morda bati hudobnega duha? — (Ne, ker smo se izročili v varstvo Bogu in angelju varuhu). — Ali so morda razven Boga in angeljev in hudobnih duhov še drugi duhovi? — (Ni jih). — Kje je Bog doma? — (V nebesih, pa tudi na zemlji biva in povsod). — Kje angelji? — (V nebesih so doma, a tudi na zemlji varujejo dobre ljudi). — Kje hudobni duhovi? — (V peklu). — Zakaj ne vidimo angeljev? — (Ker so duhovi). — Ali vidimo druge duhove? — (Ne, ker duhov ne moremo videti). — Kje so pa duše umrlih ljudij? — (V ne-

besih, vicah ali v peklu). — Ali more kdo od tam zopet k nam na zemljo? — (Ni mogoče). — Če bi pa duhovi vender po svetu hodili, kakor nekateri mislijo, da je res, ali bi nam mogel kakšen duh škodovati? — (Ne). — Zakaj ne? — (Ker nima telesa). Na primer, ali bi nas mogel zbôsti, udariti? — (Ne). — Ali se nam more duh prikazati? — (Ne). — Le komu je vse mogoče učiniti? — (Bogu). — Ali so tudi duhovi vsemogočni? — (Niso). — Ali se torej morejo duhovi izpreminjati, kadar bi hoteli? — (Ne). — Ali bi se prestrašili torej, ko bi zagledali duha? — (Ne, ker ga ni mogoče videti in se ne more prikazati). — Po dnevi? — (Ne). — Po noči? — (Ne). — Ali je torej res, če kdo pripoveduje, da je po noči kaj strašnega videl, ali sploh, da ga je strašilo? — (Ni res).

b) učitelj pripoveduje berilni sestavek.

c) povprašuje vsebino.

č) prečita berilni sestavek sam ali kak boljši učenec, za njim še nekateri drugi.

d) pojasnjuje menj umljive besede. Učenci čitajo vsak stavek od pike do pike. Pri menj znanih besedah je učitelju pojasnjevati, n. pr.: S katero drugo besedo lahko zamenjamo besedo „prazen“? — (Ničeven strah) — S čim trkamo na vrata? — (S členoma kazalca ali sredinca desne roke). — Ali je Milka že ležala v postelji, ko se je sklonila? — (Ne). — Ali je sedela? — (Ne). — Kako torej? — (Na pol ležala, na pol sedela). — Kako bi lahko še rekli namestu „prav tanko poslušaj“? — (Prav pazljivo poslušaj). — Če je od strahu komaj dihala, kako je dihala: močno ali prav na lahko? — (Prav na lahko). — Kdo hodi jemati slovo ali se poslavlja? — (Kdor kam

za dolgo odhaja). — Kam je Milka mislila, da odhaja teta? — (Na oni svet) — Ali more umirajoči človek priti slovo jemati? — (Ne more). — Ali more priti njegov duh? — (Ne). — Kako je mislila Milka, da je prišla teta ali njen duh? — (Njen duh). — More li duh trkati? — (Ne more, ker nima telesa). — More li duh sploh kaj tacega učiniti, da bi ga mi spoznali? — (Ne more). — Ali se je torej imela Milka čemu strašiti? — (Ne). — Kakšen je bil torej njen strah? — (Prazen). — Če je smuknila pod odejo, ali je bila kmalu pod njo? — (Kmalu). — Kako bi rekli še drugače mesto 'plašna' smukne? — (Boječa, prestrašena smukne pod odejo). — Kateri drugi del noge je blizu gležnja? — (Stopalo, peta). — Kako pravimo drugače namestu 'ko se je zdanilo'? — (Ko je bil že dan).

e) Pravi smoter pov. stice.

Ali je verjeti komu, ko pripoveduje, da ga je strašilo? — (Ne). — Zakaj ne? — (Kers enam po noči ni družega bati kot hudobnega človeka in pa nevarnosti v temi). — Morda pa strašijo kakšni nevidni duhovi? — (Ne). — Zakaj? (Ker duh ne more človeku ničesar storiti). — Ali ni vsemogočen? — (Ne). — Kdo le je vsemogočen? — (Bog sam). — Ali so duhovi povsod? — (Ne). — Kje le? — (Kjer jim je Bog odločil bivališča). — Kje so ta? — (V nebesih, v vicah ali v peklu). — Rekli ste, da duhovi niso povsod; kdo pa je povsod? — (Bog). — More li kdo drugi razven Boga narediti kako čudo? — (Ne more). — Vender so proroki in apostoli in tudi drugi sv. možje delali čudesa; kako da so jih pa ti? — (Ker jim je Bog dal potrebno oblast in moč). — Znajo morda čarovniki in čarovnice delati čudesa? — (Ne, ker niso Bog in nimajo od Boga potrebne oblasti). — V kateri zapovedi je Bog prepovedal vero-

vati takim rečem? — (V prvi). — V prvi zapovedi je Bog prepovedal vse vraže, prazne vere, vedeževanje in čaranje. — Če kdo veruje v strahove, ali ni tudi to prazna vera? — (Tudi). — Ali je to tudi greh? — (Greh je). — Če hoče kdo iz kart ali kakih drugih znamenj zvedeti prihodnost ali srečo svojo? — (To je tudi prazna vera). — Kaj je Bog prepovedal v prvi zapovedi? — Še ti, še ti! — Ali je Milka vedela, da je greh, kaj tacega verovati in da strah ni nič? — (Ni vedela). — Kako vemo to? — (Ker se je bala). — Le česa se nam treba po noči bati? — Še ti, še ti! — Ali nam more hudobni duh škodovati? — (Ne, ker smo v varstvu božjem). — Ali se morejo mrtveci vrniti z onega sveta in nam škodovati? — (Ne, ker morajo ostati tam, kjer jim je Bog odkazal). — Ali nam sploh duhovi morejo kakorkoli škodovati? — (Ne, ker nimajo telesa). — Milka je mislila, da jo straši, a kaj je bilo? — (Pes je sedel na pragu ter se obiral in trkal z gležnjem po vratih). — Kdo drugi zopet sliši kaj družega ali vidi kaj, kar misli, da je strah. Če bi pogledal ono reč po dnevi, smejal bi se sam svoji lahkovernosti in plašljivosti, kako je mislil, da je kak obrasel štor mož, mišje ropotanje strah, trhljvine svetloba mrtvaška luč ali kaj sličnega.

f) mehanično in krasno čitanje.

g) uporaba:

1. Spisje: pripovedovati berilni sestavek; prepisati tako, da stoji mesto Milke Jožek in mesto psa ropotajoče miši: prepisati, kakor da bi Milka sama pripovedovala.

2. Prepisati berilni sestavek in podčrtati samostalnike, z malimi črkicami nad vsakim označiti spol, izpisati glagole, izpisati prislovna krajevna določila.

Ivo Trošt — Razdrto.

Knjiga Slovenska

XIX. veku.

*

Slovénska Bčela, vredil A. Janežič, v Celovcu 1853 tečaj IV. ima nekaj razprav Terstenjakovih iz spisa: Kdo so bili Panonci in Noričani — Kelti ali Slovenci? na pr.: Javbrama, Tapurius, Macron. Posebej pa je kot priloga izišla po njej knjižica:

2. Kdo so bili Ambidravi, in kdo je sozidal starodavni mesti Virunum in Teurnia, Kelti ali Venedi? Spisal Davorin Terstenjak, učitel verozakona na gimnaz. v Marburgu. V Celovcu 1853. 8. str. 24.

Zora jugoslavenska od Radoslava Razlaga, u Zagrebu l. 1853, tečaj II. kaže str. 66—70 pesni Trstenjakove: Nadahnutje. Izvadek iz večje pësme pod naslovom: Služba svobode. Zapad slnca. Dvoje slnce (iz arabskoga). Karanje (iz arabskoga).

Slovensko Berilo za III. gimnaz. razred, zl. dr. Bleiweis, l. 1854 str. 22: Sokrat. Čertica njegovega značaja. — IV. l. 1855 str. 66: Leonida pred Termopilami. Zgodovinska čertica.

Koledarček Slovenski, na svitlo dal dr. J. Bleiweis, l. 1854 str. 42—47: Slikar. Novela iz življenja umetnika (Ticiana). — L. 1855 str. 27—32: Stanko Vraz. S tem primeri: Dëla Stanka Vraza. V. 1877 str. XVII (Stanko t. j. Stanislav, ne Konstantin; Fras i Žerovnik) pa Novice 1857 str. 71—2: Spoznanje. Vicko Dragan.

Drobtince l. 1855 str. 121—131: Janez Klajžer, duhovnik po volji Božji.

Izvéstje gimnazije Mariborske l. 1858 poleg „Epiloga“: O božanstvih ognja pri starih Slovanih. Pregled sto najslavniših učencov marburžkega gimnazija. Sostavil D. Terstenjak. „Iz teh slavnih imen vidimo, da je marburžki gimnazij od nekda bil semenišče slovenskih izvrstnih pisateljev in podpirateljev slovënske narodnosti“, pravijo na to Novice (1858 str. 260).

Spomenik Vodnikov l. 1859 str. 220—227: Slovenske narodne pesmi. I. Iz Medžimurja. II. Iz celske okolice. III. IV. Iz Pešničkëga. — Ljudevit vojvoda horvatski. Zlomëk večje historične povesti. Ueber die Lage und Namensbedeutung der römisch-slovenischen Mansio Longaticus (Aus dem sloven. Manuscripte).

Zlati Vek l. 1863 str. 49—58: O prvem stolnem mestu Metodovem.

Niz bisera jugoslavjanskoga, zabavnik uredio N. Stokan a izdao V. Pretner, u Zagrebu l. 1863 str. 315: Mythologična črtica o staroslovenskem božanstvu Homanu, sp. D. Trstenjak.

Pësmarica. Na svetlo dal dr. R. Razlag l. 1863. II. 1872 v Mariboru: Budnica („Bratje, kliče domovina — Vstan'te v njeno sveto službo itd.“) str. 27. — Pod lipo (Lipa, dišečo, — Preljubo drëvo itd.“) str. 61. — O polnoči (O polnoči moj duh bedi — Vzdiguje se v nebesa itd.“ cf. Novic. 1862) str. 125.

Jezičnik. Leto IV. 1866: Windischer in Sloven (Vid. Predgovor in Novice 1867 str. 20. 21).

Glasnik Slovënski, vredoval A. Janežič v Celovcu, je donašal kratke dopise iz Maribora, mythologične drobtine, zgodovinske in starinske čertice, ethymologične ali jezikoslovne reči, humoreske po narodnih pravljičah, ki jih je priobčeval po vseh letnikih od 1858 do 1868 Davorin Terstenjak ali Vicko Dragan na pr. l. 1858: Na pepelnico, na Verkovnico t. j. sredpostno sredo iz Marburga, majales dijaške itd. — L. 1859: Turki v Verbovcu (str. 75). Kako je Marko župan v Verbovcu postal (4. zv. str. 161). L. 1860: O življenju, značaju in vojni starih Slovanov (str. 43—45). Alež Veselkovič. Verbovske anekdote z geslom: Naravere patres nostri, et nos narravimus omnes t. j. Noreli so očetje naši, in tudi mi smo

vsi noreli (str. 85—88). L. 1861 zlasti mythologične stvari. L. 1862: O mavrici ali božjem stolcu. Vezilo, kogar za godovno zvezati str. 269. Vila (380). L. 1863: O nekterih staroslovenskih imenih iz l. 864 (str. 210). L. 1864: Kelmorajn. Obraz iz mojega dijaškega življenja str. 34—45. O mogilah. L. 1866: O nekdanjih Slovanih v Retiji in Helveciji str. 257—263. L. 1867: O slovanski naselbini v južni Italiji str. 12. O starej Akvileji str. 239—242. Komarjeva ženitev. Narodna pesem znana med Ščavnico in Pesnico, priobčil in pojasnil D. Trstenjak (str. 297—8). Kaj pomeni ime Srb (379)? L. 1868: Važnost narodnih pripovedek in pesem za slovensko bajeslovje str. 63. Steklена gora. Mythologična črtica, kakoršnih se dokaj nahaja v vsakterem tečaju.

Koledar in Letopis Matice Slovenske ima od l. 1865 do 1877 mnogo in dokaj obsežnih spisov Trstenjakovih. Tako na pr. 1865 str. 100: O raznih pomenih besede „Matica“. — L. 1867: Nekaj iz družbenega življenja štajerskih Slovencev (str. 95—98). Starodaven vrbovsk rokopis. Našel Vicko Dragan. Vvod in predgovor. Kako si je Vrbovčan svojo svojeglavno ženko poboljšal. Komedija igrana za kralja Matjaša v slavnem varošu Vrbovcu (str. 103—111). L. 1868: Predgovor o spisih Poženčanovih (str. 3. 4). Goriško. Zgodovinska črtica (str. 52). Ali ima slovanski jezik soglasnik f (76)? Rimska cesta (85). Volitev poslanca v Koza-rovcu. Kratkočasnica. Vicko Dragan (125—128). — L. 1869 a str. 3—34 in l. 1871 str. 159—172: Raziskavanja na polji staroslovske zgodovine; l. 1869 b str. 3—24 pa l. 1870 str. 3—25 ter 1871 str. 172—192: Raziskavanja na polji staroslovske mythologije, tudi s podobami. — L. 1874: Slovanski elementi v Venetščini (str. 3—74). Komentari k zgodovini Salašanov, Japodov, Venetov, Liguorov, Skordiskov, ligurskih, karnskih, noriških, podunavskih in karpatskih Tauriskov (str. 156—179). — L. 1875: Slovanski elementi v Venetščini. II. Predgovor. Uvod. I. Slovanski jezikoslovski zaklad v Venetščini. II. Antenor, vodja adrijanskih Ve-

netov. III. Professor Contzen o slovanskosti starih Venetov. Dodatki in popravki (str. 3—153). — L. 1876: Slovanski elementi v Venetščini. III. Z dvema prilogama (str. 5—91). — L. 1877: Slovanski elementi v venetščini. IV. Uvod (str. 5—91). Na Ponikvi v god sv. Mohorja.

Slovenec, ki je izhajal v Celovcu l. 1865—67, ima v II. in III. tečaju nekoliko Trstenjakovih dopisov, v katerih se kažejo „Obrazi iz Ljubljane“. V prvem (II, 106) opisuje Dalibor družbino življenje v poglavitem mestu vojvodine Kranjske („In Krain findet man noch ein Stück Mittelalter“) ter oménivši plemstva in meščanov primerja kazino pa čitavnico, surkaše nasproti fra-kašem, češ, da že tudi v narodnem taboru poganjata se za nadvlado Ormuzd in Ariman, kateri slednji dobiva svoje učence iz burne, nagle in žestoke mladine. — V drugem l. 1867 (III, 9) pravi o Ljubljani: To mesto je ne samo slovenska Meka, temuč tudi slovanski Rim. Tudi Ljubljana ima svoj Vatikan, in vse njegove slabosti in blagosti . . . Duhovništvo je gorljivo, vendar ni vse prosto oklevetanja . . . Kranjska pa Tirolska — Inšbruk pa Ljubljana sta si v več razmerah zelo podobna gledé društvenega življenja . . . Od novega leta sem je tukaj tudi živo politično gibanje. „Hie Welf, hie Waiblingen“ t. j. tukaj federalisti, tam „Verfassungstreue“ — tukaj narodnjaci, tam nemškutarji — poglejmo si nekoliko teh ustavoljubčkov itd.!“ — V tretjem (št. 36) opisuje jako dovtipno nemškutarjev ali meškutarjev štiri „species“, in v četrtem (št. 43) slovstvarečo Ljubljano . . . „Kakor v Ljubljani vladata dva duha, slovansk in nemšk, tako tudi dvojna literatura . . . nemška neznatna in nezdatna . . . in ako je literatura obraz dušne moči naroda, tedaj je njeno nemško in nemškutarsko pleme na Kranjskem presneto malo ima . . . A tudi slovenskega slovstva v Ljubljani ne morem pohvaliti . . . Kaj je temu krivo? Razcepljenost in nesložnost. Tukaj se ena stranka bori za oblike, tam druga za načela. Nekteri bi radi tudi v posvetni literaturi imeli samo --

askezo. Pravično je poganjati se za moralnost v slovstvu, vendar ne moremo tirjati, da se duh slovenskega naroda bode le s samimi meditacijami nasitoval. . . Posebno slabo stoji s slovenskim pesništvom. . . Nekteri mladi se bojijo kritike, drugi nemilega preganjanja. . . Ženskemu ljubljanskemu svetu je berilo tako potrebno, kakor cukar in kava. . . Dušna lakota išče živeža, in če ni domačega kruha, sega po tujem. . . Treba je složnosti brez „Rechthaberei“. . . Želeti bi bilo, da se ljubljanski slovstveni delavci izključivo držijo svojega kroga. Ali v Ljubljani vsak „comis“ dela politiko na vatle in prače, in tudi to je krivo, da se Ljubljana izdaja itd.“ —

Slovenski Gospodar, ki izhaja v Mariboru od l. 1867, ima tu in tam „Zgodovinske črtice“ spisal D. Trstenjak. Tako je dopisoval tudi „Besedniku“, kateri je kratkočasen in poučen list za slovensko ljudstvo — izhajal v Celovcu od l. 1869 do 1878, na pr. t. II. l. 1870: Buge waz primi gralva venus! Lepota koroške dežele v oziru slovenskega jezika (str. 11). Kteri dnevi v tjednu so bili poganskim Slovenom prazniki (35)? Vaprija vas blizo Gospe svete na Koroškem (59). T. III. 1871: Črtice o Antonu Tomšiču (str. 91). Nekatere drobtine ali črtice se nahajajo še tudi v tečajih l. 1875 in 1876.

Ukazi in odredbe šolskih oblastev.

IV. Nabiranje denarja v ljudskih šolah.

Nabiranje denarja v kakoršni koli namen je v ljudski šoli prepovedano. Ker so se pa pripetili slučajji nasprotni tej prepovedi,*) razglasil je vis. c. kr. deželni šolski svet v Ljubljani nastopni ukaz:

Z. 257

L. Sch. R.

Aus Anlass vorgekommener Fälle, dass in Volksschulen Geldsammlungen zu wohlthätigen oder gemeinnützigen Zwecken, welche mit der Schule keinen oder nur einen entfernten Zusammenhang haben, ohne Bewilligung des k. k. Landesschulrathes veranstaltet werden, wird der hohe Ministerial-Erlass vom 17. Juni 1873 Z. 7702 (M. V. Bl. Nr. 75), beziehungsweise vom 24. Jänner 1853 Z. 1220 zur strengsten Darnachhaltung und weiteren Verständigung der Schulleitungen in Erinnerung gebracht.

K. k. Landesschulrath Laibach am 20. Februar 1890.

Der k. k. Landespräsident:

Winkler m. p.

An alle k. k. Bezirksschulräthe in Krain.

*) Skladi za „Dejanje sv. Detinstva“. Ured.

Ker se ta ukaz sklicuje na ministerski razpis z dné 17. rožnika 1873, št. 7702, podajemo v nastopnem glavne tri točke iz imenovanega razpisa. Te točke se glasé:

1. Geldsammlungen unter den Schülern und Schülerinnen zu dem Zwecke, um Schulkosten oder Lehrern aus irgend einem Anlasse ein Geschenk unter welcher Form immer zu machen, sind durchaus unzulässig.

2. Geldsammlungen zu einem anderen Zwecke dürfen nicht ohne ausdrückliche Bewilligung der Landesschulbehörde veranstaltet werden. Im Bewilligungsfalle sind jene Rücksichten genau zu beachten, welche in dem M.-E. vom 24. Jänner 1853, Z. 1220 näher bezeichnet wurden.

3. Übertretungen der vorstehenden Anordnungen durch Vorsteher und Lehrer öffentlicher Schulen sind im Disciplinarwege, bei Privatschulen mit ernstest Verwarnungen, im Wiederholungsfalle aber bei jenen derselben, welche von Corporationen unterhalten werden, mit der Entfernung der schuldtragenden Vorsteher und Lehrer, und bei jenen, welche von Einzelpersonen erhalten werden, mit Schliessung ihrer Schulen zu ahnden.

Književnost.

„Vrtec“, časopis s podobami za slovensko mladino, dvajseti letnik ima v četrtri številki nastopno vsebino: Obloški: Vihar (pesem). — Podkrimski: Nezadovoljni Mihec. — P. G.: Irma. — F. Lekše: Dar deci za Velikonoč. — Alojzij K.: Pomladanska (pesem s podobo). — M. Š.: Pozdravite gospoda! — A. K.: Večerni zvon (pesem). Fr. Krek: V kuhinji (pesem s podobo). — Župčev: Na kovačevem vrtu. — Župčev: Gazela. — Fr. Krek: Moj kruh (pesem s podobo). — Ivana Leben: Velikonoč. — t.: Babica. — Listje in cvetje. — Nove knjige. — Zabavne naloge in rešitve. — Na jedni tiskani poli toliko in tako raznovrstne poučne in zabavne tvarine in vsa skrbno prirejena in otroškemu duhu kar najprimernejša! Tega jedinega slovenskega otroške-

ga lista bi se pač ne smelo pogrešati v nobeni boljši slovenski družini, bodi si na kmetih ali v mestih, ker je za vse otroke pisan; razvesele pa tudi odraslega bralca te nežne povesti in pesnice. Osebito pa ta list spada v šolsko otroško knjižnico, a vendar se nahajajo še šole, ki niso naročene nanj. Kako malo knjig imamo, ki so povsem primerne za otroke in otroške knjižnice, skoraj nič pa za osem - do desetletne otroke; v „Vrtci“ pa tudi ti otroci dobe dosti duševne hrane. Nobena šola, oziroma krajni šolski svet ni tako ubog, da bi ne mogel v vsakoletni proračun postaviti tudi 2 gld. 60 kr. za „Vrtec“. Ako tega ne stori, moramo njegovo ravnanje imenovati skrajno nebriznost, da ne rečemo malomarnost.

A. Ž.

Vprašanja in odgovori.

Deseto vprašanje. Znano je, da predsedniki krajnih šolskih svetov sami odpošiljajo mesečne izkaze šolskih zamud in pri tem tudi sami stavljajo nasvete o globah in zaporu. Kaj pa, če krajnega šolskega sveta predsednik vzroka odsotnosti celo ne preiskuje in — da ne bi imel preveč sitnostij — napiše le: Ker otroci niso navlašč izostajali, krajni šolski svet ne more nasvetovati kazni? Potem je pa vendar le učitelj kriv, da otroci neredno pohajajo šolo, ali kaj? (G. I. T.)

Odgovor. Taki in jednaki nezakoniti slučaji nahajali so se in se še nahajajo skoro v vseh okrajih, osebito pa v takih krajih, kjer je predsednik krajnega šolskega sveta gostilničar ali trgovec, ki si zaradi šolskih zamud ne mara nakloniti sovraštva občanov, katero bi mu bilo v škodo. V to svrhu, da se olajša odgovornost gledé neopravičenih šolskih zamud napram ljudstvu predsednikom krajnih šolskih svetov kakor tudi šolskim vodstvom in da se pri tem obravnavanje zamud vendar vrši popolnoma po zakonitih določilih, uvedel se je v nekaterih okrajih po odredbi okrajnega šolskega sveta sledeči pot:

1. Šolskemu vodstvu je v predpisanem „kazalu šolskih zamud“*) po zaznamkih v „razrednici“ izpolniti razpored prvi do vštete devetega in v deseti razpored vpisati število dotakratnih neopravičenih zamujenih poludnij dotičnega otroka v tem šolskem letu (glej v „kazalu“ tekočo številko 1. in 2.). Otroke pa, ki so v tem polumeseci imeli samo opravičene

zamude, izkazati je le sumarično (glej v „kazalu“ tekočo številko 3.).

2. Kadar ima krajni šolski svet oziroma njega predsednik obravnavo o neopravičenih šolskih zamudah, mora k tej obravnavi povabiti šolskega voditelja, ker je ta navadno najboljše poučen o vzroku šolskih zamud in o istinitosti izpovedeb povabljenih roditeljev. Na podlagi te obravnave krajni šolski svet pravilno izpolni razpredele 11., 12., 13. in 14. in sicer v 12. in 13. razpored ni vpisovati števila poludnij, za katere se je do tega časa odredilo posvarilo ali kazen, ampak število slučajev, kolikokrat je bil otrok (roditelji) do te dobe posvarjen ali kaznovan, v 13. razpored pa, ali so se pri obravnavi z roditelji zamude spoznale za opravičene ali neopravičene in je na podstavi tega v 14. razporedu staviti kazenski nasvet. Za 11. in 12. razpored je torej treba, da si krajni šolski svet (ali — kar je še bolje — šolsko vodstvo) priredi posebno „razpreglednico“, v katero iz „kazala šolskih zamud“, ki se mu vsak mesec od okrajnega šolskega sveta pošlje nazaj v uporabo, vpisujejo za dotične otroke priznana svarila ali kazni.

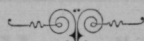
3. Gledé opravičenja šolskih zamud se je poleg zakonitih določil tudi po tem ravnati, da se medtedenske zamude, katerih roditelji vsaj do nedelje, ko gredo k službi božji, pri šolskem vodstvu niso opravičili, smatrajo za neopravičene.

Ako se šolska oblastva strogo drže take odredbe, kmalu bodo potihnile pritožbe o nerednem šolskem obiskovanju. Sicer pa bi to vprašanje tudi bila kaj važna točka na dnevnem redu deželne učiteljske konferencie.

*) Da se stvar laže umé, dodali smo „kazalo šolskih zamud“ in v njem navedli nekoliko primerljajev. — Ured.

Kazalo šolskih zamud pri ljudski šoli v Poljanah v drugi polovici meseca sušca 1890.

Tekoča številka	Učencev		Rod. ali njih nam.			zamujeni poludn.	Med temi		Že poprej			Sklep krajnega šolskega sveta gledé na		Kazenska določila c. kr. okr. š sveta			
	ime in priimek	rojstno leto	ime in priimek	opra-vek	stano-vališče h. št.		opravičeni	neopravičeni	naznanjeni	posvarjeni	kaznevani	uzrok šolskih zamud	kazenski nasvêt	globa		zapor	
														gld.	kr.	dni	ur
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		16	
1	I. I.	1881	Janez	kmeto- valec	Polj. 18	4	1	3	16	2	1	neopravi- čen, zani- krnost	3 gld.				
2	I. I.	1880	Jožef	"	Hotav. 9	2	—	2	0	0	0	se je opravi- čil	—				
3	14 otrok		je	imelo		18	18										

Naši dopisi.

Z Goriškega. (Konec). Končno pa ljubezniva „Soča“ ni pozabila niti naših učiteljic. Nikakor ji ne gre v glavo, da se nekatera učiteljica poroči. Odločno pa trdi: „da nima dežela od njih toliko dobrote, kolikor žrtvuje za podporo in vzdrževanje izobraževališča ženskega . . . za mnoge je zavod, da se laže in bolje pomože . . . Naklade, ki jih kmet plačuje . . . so „dota“, ki jo je primoran plačevati tujim otrokom . . . vender se godi krivica kmetu; še večja bi se jim pa godila, ako bi se jim plača vzvišala . . .“ Tako je počastila „Soča“ naše učiteljice, med tem, ko se je nedavno hudovala, da se v Gorici zida novo žensko izobraževališče. Res strašanska nesreča, če se omoži kaka učiteljica! Še hvala Bogu, da dobimo pedagogično izobražene matere, ki hočejo in znajo svoje otroke prav vzgajati in učiti!

Čuditi se moramo „Soče“ nedoslednosti, katero sicer drugim tako rada očita, da niti 14 dnij ni mogla ostati dosledna. Prej je trdila, da se otroci v novi šoli ničesa ne naučé, potem pa, da tudi duhovniki zmorejo toliko, da naučé otroke čitati, pisati, računati. Ona trdi sicer, da družega kmetu ni potreba. Hvala Bogu, da je narod naš družega mnenja, ker neče zaostati v omiki za svojimi sosedi. Neizobraženost je najdražja stvar na svetu.

Res smešna pa je trditev, naj bi se pustili (za zdaj — potem bi se še tod odstranili!) učitelji samo tam, kjer duhovnik ne more poučevati v šoli. Teda j o rednem in stalnem umeščenji učiteljev bi ne bilo govora. Morda bi nam gospoda še toliko ne dopustila stalnosti, kakor jo ima vsak posel pri kmetu, kateri mu mora določen čas prej službo odpovedati.

Na pravem mestu glave pač nima, kdor s takimi trditvami prihaja na dan.

Zopet je dregnila „Soča“ ob moralno stran, rekoč: Učitelje bi trebalo strože izbirati ne le po znanji, ampak tudi po „moralnem“ obnašanji. Ponavljamo, da smo učitelji sami za to, da bi med nami ne bilo nikogar, kateremu bi se moglo kaj očitati gledé morâle. Čudno pa se nam zdi, da „Soča“ pozna morâlo le pri učiteljih. Vsak stan ima nevredneže med seboj, ki dotičnemu stanu niso na čast, toda samo zloben človek more zategadelj napadati ves dotični stan.

Kar pa se tiče trditve, da hočemo učitelji „proti mirni pobotnici letnih 600 gld.“ plače dobivati, kakor duhovniki, ki študirajo 12 let, a učitelji le 4 leta (!) — odgovorili bi vam lahko na dolgo in široko, toda zadostujejo naj samo dve tri besede. Kdo pa pravi, da je učitelju treba samo po 4 leta študirati? Večina izmed njih se mora po 8, 10 ali 12 let truditi z ukom, predno si pribori uboren košček kruha, katerega nam zavideate, v tem, ko skrbi za duhovnika država od prvega hipa, ko stopi v bogoslovje. Ali gospoda ne vé, da je z duhovnikovo plačo združenih še vse polno dohodkov. Učitelj pa ima svoje plače komaj toliko, kolikor imajo duhovniki kot nameček.

Dopis se je nehoté nategnil, in ko bi hoteli odgovarjati, kakor zaslužijo naši nasprotniki, napisali bi polno knjigo.

— e —

Iz Čemšenika. Umrl je 3. m. m. tukajšnji župnik g. Jakob Tomelj; idočega k bolniku s svetotajstvi je zadela kap in zgrudil se je nezavesten na tla;

pripeljali so ga v župni dvorec, kjer je malo ur pozneje izdihnil blago svojo dušo.

Pokojnik je bil jako vnet za prosveto in omiko milega naroda. Služboval je dalj časa v Ambrusu na Dolenjskem. Kakor berem v knjigi „Novomeško okrajno glavarstvo“, sezidali so ondi l. 1887. novo šolsko poslopje. Pisatelj pravi doslovno: „V to svrho se je mnogo trudil g. župnik Jak. Tomelj. Z olepšavo župnijske cerkve in s tem činom si je postavil nepozaben spomenik. Bog ga ohrani še mnogo let!“ Žal, da se ta želja cenjenega g. pisatelja ni izpolnila, kajti

danes krije hladna zemlja telesne ostanke blagega pokojnika. Sam je večkrat pripovedoval, koliko skrbi in truda ga je stalo, predno je bilo dogotovljeno šolsko poslopje v Ambrusu. Vselej pa je tudi dostavil, da mu tega še nikdar ni bilo žal in da ga srčno veseli, da imajo nekdanji njegovi župljani tako lično šolo.

Naj bodo te kratke vrstice mal spomenik vrlému možu, trajnejšega in častnejšega si je postavil s svojim delovanjem sam. Počivaj torej mirno blagi ljubitelj šole in učiteljstva slovenskega!

Vestnik.

Osobne vesti. G. Jan. Hutter, pomožni učitelj v Topli Rebri (novomeški okraj), gospodičina Anna Kočevarjeva, začasna učiteljica v Begnjah (logaški okraj) in g. Stefan Primožič, začasni učitelj v Postojni, so se v teh službah stalno umestili. Drugi učitelj v Vipavi, g. Karl Česnik, dobil je stalno službo v Zagorji (postojnski okraj), njegovo mesto v Vipavi pa se je stalno podelilo g. Janezu Raktelju, učitelju v Sent-Mihelu pri Novem mestu.

Gospodičina Marija Maroltova je koncem meseca sušca nastopila svojo novo službo na dekliški šoli pri sv. Jakopu v Ljubljani.

Umrli jeg. Ignacij Vencajz, nadučitelj pri sv. Križi pri Turnu, po daljšem bolehanju v 68. letu svoje dobe. Največ let svojega službovanja prebil je v tej službi, kjer je bil zelo priljubljen. Neusmiljeno vrši smrtna kosa svoje delo v našem stanu. Skoraj vsaka številka „U. T.“ mora priobčiti novo žrtev. V. m. p!

Iz poslednje seje vis. c. k. deželnega šolskega sveta v Ljubljani. Rešile so se prošnje gojencev krajskih srednjih šol za oproščenje ukovine v drugem polletju 1889/90. — Prošnji krajskih šolskih svetov v Godoviči in Žiréh za olajšave gledé šolskega obiskavanja se nista uslišali, gledé jednake prošnje krajnega šolskega sveta v Spodnji Idriji pa se je temu prepustilo, da določi način olajšav. — Leopold Philippove šolske ustanove obdržé za prihodnje trilete je iste jednorazrednice, katere so jih doslej imele, namreč šole v Lozicah, Rovtah, Križih pri Trziči, Olševku, na Dolu (Mariathal) in v Zagradci. — Prošnja za pogrebni kvartal po umrlem umirovljenem vadniškem učitelju se odbije, ker ne dostaje zakonite podlage. — Pritožba bivšega krajnega šolskega nadzornika, da se je baje neopravičeno odstavil od tega posla, izroči se pristojnemu okrajnemu šolskemu svetu. — Na podlagi disciplinarne preiskave je neki učitelj dobil ukor. — Za ekskurendni pouk pri Gorenjem Jezeru (logaški okraj) se določi letna nagrada 200 gld., ako temu sklepu pritrdi deželni odbor. — Poročilo okrajnega šolskega sveta o nadomestovanju dveh učnih močij v Metliki in učitelja v Podzemlji se vzame na znanje. — Za nadomestovanje na ljudskih šolah v Metliki in v Kranji se dovolijo nagrade.

Iz našega društva. Ako bode vreme ugodno, priredi društvo prvi izlet dne 24. t. m. popoldne v Podutik.

Iz vdovskega društva. Pri odborovi seji dne 10. t. m. je bilo navzočih 11 društvenikov. Nasvetovane izpremembe društvenih pravil so se soglasno vzprejele kot podlaga za daljne obravnave. Kaj več o tem v prihodnji številki.

Katekizmi v ljudskih šolah. Mnogo se je že pisalo o tej zadevi v političnih, šolskih in tudi cerkvenih listih naših. Poudarjalo se je, da so katekizmi za naše šole močno zastareli in da trebajo korenite preuredbe gledé tvarine in jezika. Iste potrebe naglašale so se tudi gledé „Zgodob sv. pisma“. — Poslanec Russ je v državnem zboru vprašal ministra Gautscha, ali ne misli ukreniti potrebnih korakov, da dobimo boljših katekizmov. Minister je pa odgovoril poslancu Russu, da naučno ministerstvo že ima jeden rokopis katekizma, a družih da še pričakuje. Vsekakor pa utegne biti kmalu potrjen kak rokopis novega katekizma. — Minister in poslanec Russ sta imela pred očmi gotovo le nemški katekizem. Ker pa na Slovenskem ne čutimo nič manjše potrebe novega katekizma („Uč. Tov.“ je že pred dvema letoma o tem pisal), zató se nadejamo, da pristojna oblastva storijo potrebne korake, da dobimo novi katekizem v dobrem prevodu, ali pa dober izvirni katekizem tudi v naše šole. „N. S.“

Arhivarjem v deželnem muzeji Rudolfinum je imenovan č. g. Anton Koblar, duhovnik v prisilni delalnici.

Eichlerjevi risarski zbirki je Lanzova dvorna tiskarna na Dunaji (I. Kohlmarkt Nr. 7) postavila znizano ceno. Zbirka (122 Farbentafeln nebst Lehranweisung) je izvrstno učilo pri nazornem nauku in risanju ter velja mesto 4 gld. 50 kr. zdaj samo 3 gld. 20 kr.

Nov način večerne rasvetljave v šolah. Na Dunaji je pred letom izročil šolski vodja in učitelj lepopisja g. E. Bayr mestnemu magistratu na podlagi temeljitega raziskovanja in opazovanja nov načrt za razsvetljavo v šolah. Po tem načrtu bi se šolske sobe pri večernem pouku razsvetljevale s posredno ali reflektirano svetlobo. Pred kratkim so po tem načrtu napravili poskušnjo. Dotična iz šolnikov, tehnikov in zdravnikov sestavljena komisija je spoznala, da se pri tem načinu razsvetljave senca popolnoma odstrani, da je svetloba po vsej sobi enakomerno razširjena in da se prehuda svetloba, kateri se pri sedanjem neposrednem razsvetljevanju ne more v okom priti, povsem zabrani. Otroci ne morejo v luč gledati, ker je ta z reflektorji zakrita, vrh tega se tudi vročina, ki jo navadne svetilnice izpuhtevajo zabranjuje. Komisija je tedaj sklenila, da se poskušnje nadaljujejo in se ta način razsvetljave na praktično uporabo kar mogoče popolni.

Popravek. V zadnji številki „Učit. Tovarša“, na 98. strani spodaj beri: plača tolikrat, po polgoldinarji, kolikor let je star; kdor pa z

obiteljjo pristopa,“ plača tolikrat po goldinarji, kolikor let je dovršil.

Zahvala. Slavna kranjska hranilnica je zopet letos podarila „Narodni šoli“ za napravo učnih pripomočkov ljudskim šolam na Kranjskem lepo vsoto 200 gld. Za ta vedydušni dar se najtopleje zahvaljuje
odbor „Narodne šole“.

Zahvala. Blagodušni dobrotniki in dobrotnice so pripomogli, da so na barji in v mestnem logu sta-

nujoče uboge učenke tukajšnje šole dobivale opoludne hrano od 31. grudna pr. l. do 1. mal. travna t. l. v šoli zastoj. Doneski so znašali 81 gld. 31 kr.; izdalo pa se je 73 gld. 90 kr.

Za ta blagi čin usoja si podpisano vodstvo v svojem in v imeni ubogih deklic tem pótém izreči vsem blagim podpornikom najprisrčnejšo zahvalo.

Julija Moos
voditeljica 7razredne dekliške šole.

V Ljubljani dné 15. mal. travna 1890.

Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Št. 283

okr. š. sv. Na štirirazrednici v Cerknici je stalno ali začasno popolniti četrto učiteljsko mesto z letno plačo 400 gld.

Prošnje naj se semkaj vložé do dné 15. t. m. C. kr. okrajni šolski svét v Logatci dné 31. sušca 1890.

Št. 328

okr. š. sv. Na dvorazrednici pri Sv. Križi pri Turnu je stalno popolniti nadučiteljsko službo.

Prosilci za to službo naj svoje pravilno opremljene prošnje predpisanim pótém semkaj vložé do dné 30. t. m.

C. kr. okrajni šolski svét v Litiji dné 9. malega travna 1890. **Grill s. r.**

Št. 306

okr. š. sv. 1. Na jednorazredni šoli na Robu se razpisuje učiteljska služba z letno plačo 450 gld., opravilno doklado 30 gld. in prostim stanovanjem v stalno, oziroma začasno umeščenje.

2. Na dvorazredni ljudski šoli v Starem Logu se razpisuje druga učiteljska služba z letno plačo 400 gld. in s pravico do jedne sobe v šolskem poslopji v stalno ali začasno umeščenje.

Pravilno osnovane prošnje je predpisanim pótém semkaj vložiti do dné 4. velikega travna 1890. l.

C. kr. okrajni šolski svét v Kočevji dné 4. malega travna 1890. **Dr. Thomann.**

Št. 247

okr. š. sv. V črnomaljskem šolskem okraji so razpisane naslednje službe v stalno ali začasno umeščenje:

1. Na štirirazredni Frančišek-Jožefovi ljudski šoli v Črnomlji tretje učiteljsko mesto z letno plačo 500 gld.

2. Na trirazrednici v Dragatuši drugo in tretje učiteljsko mesto, prvo z letno plačo 450 gld., drugo pa s 400 gld. Dostavlja se, da imata obe službi prosto stanovanje in da se za tretje mesto ženska učiteljska moč dobiti želi.

3. Služba učitelja in voditelja na jednorazrednici na Vrhcu z letno plačo 450 gld., doklado 30 gld. in prostim stanovanjem. Ta služba se bode le stalno podelila. — Prošnje naj se vlagajo do dné 25. malega travna 1890. pri podpisnem uradu.

C. kr. okrajni šolski svét v Črnomlji dné 5. malega travna 1890.

Dr. Hinterlechner s. r.

Št. 583

okr. š. sv. V tem okraji je stalno umestiti sledeče službe:

1. Nadučitelja dvorazrednic v Št. Andreži, Biljah, Št. Ferjanu, Kviškem, Opatjenseln, Št. Petru.

2. Učitelja-voditelja jednorazrednic v Avčah, Batujem in Trnovem.

3. Učiteljice v Rihemberku.

Dohodki vseh služeb so 3. plačilne vrste, poleg dež. š. postave 4. sušca 1879. Oni učitelji tega okraja, ki že sedaj uživajo višje plače, ostale jim bodo še dalje te v slučajih imenovanja.

Prošnje s postavnimi spričevali usposobljenosti, za zunanje prosilce tudi s spričevalom c. kr. okrajnega zdravnika — vložiti so do 25. vel. travna t. l. sem-le po predstojnih oblastvih.

C. kr. okrajni šolski svét v Gorici, 10. sušca 1890.

Listnica uredništva.

Gg. dopisnikom in pošiljateljem vprašanj: Kar nismo mogli še priobčiti, pride vse na vrsto; torej prosimo potrpljenja.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja na celi poli velike osmerke 1. in 15. dan vsakega meseca; ako je pa na ta dan nedelja ali praznik, izide dan poprej ali pa dan pozneje. — List stoji za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. Udje „Slovenskega učiteljskega društva“ prejema jo list za 2 gld. na leto, za 1 gld. na pol leta.

Spisi naj se blagoizvolijo pošiljati uredništvu v Ljubljano, Florijanske ulice št. 1; naročnino pa prejema g. Fr. Kokalj v Ljubljani na Bregu št. 16.

Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko.